

Valach Jeremiáš – rumunský kapucín, ktorého Taliani milovali (Druhá časť)

Lucia Laudoniu

31. júla 2023 ✝ Cirkev História

predchádzajúca časť:

Valach Jeremiáš – rumunský kapucín, ktorého Taliani milovali (Prvá časť)

Keď sa povie konflikt, predstavíme si nôž oproti nožu. Rotvajlerov s chvostami ako šablami. Latinský význam substantíva *conflictus* je trochu iná káva.

Klasický príklad použitia tohto pojmu nájdeme v Cicerónovom spise *De natura deorum*. Veta, v ktorej sa v ablatíve singuláru vyskytuje termín konflikt, má podobu „*lapidum conflictu elici ignem*“ („vzájomným trením kameňov som rozdúchal oheň“).

Zdá sa, že na začiatku literárneho života slova konflikt stojí stretnutie kameňa s kameňom. Latinský slovník Charltona T. Lewisa a Charlesa Shorta z konca 19. storočia, ktorý je v anglosaskom akademickom prostredí dodnes obľúbený, uvádza medzi významovými odtieňmi verba *confliigo* aj zjednotenie a vzájomné spojenie (*join together, to unite*). Konflikt teda nemusí byť čosi nevyhnutne negatívne, rana pästou do nosa. Môže mať dokonca aj liečivý rozmer, ak slúži na enudáciu pravdy.

Kalvínsky patriarcha?

Konflikt medzi Východom a Západom eskaloval aj počas života brata Jeremiáša, Rumuna s kapucínskym cingulom. Na stolci konštantínopolských patriarchov sedel Cyril Lukaris, ktorý sa zamotal do medových motúzov kalvinizmu.

V roku 1629, len štyri roky po smrti rumunského kapucína, vydal Lukaris svoje kalvinizované *Confessio*, ktoré prísny pravoslávny hierarchom právom rozstrapatilo brady.

„Filoprotestantský“ patriarcha to hral na viacero strán. Nadšene korešpondoval s anglikánskym biskupom z Canterbury, hľadajúc pravdu všade, len nie v Ríme. Jeho kryptokalvínske názory boli odsúdené lokálnymi pravoslávnymi koncilmi a Východ zostal voči reformátorom imúnny. Zástup pravoslávnych vedcov však kalvínske tendencie patriarchu Cyrila rázne popiera a jeho *Confessio* považuje za falzum.

Čo má toto všetko spoločné s pokorným kapucínom z moldavskej dediny? Protestantské podhubie začalo v istom kúte pravoslávneho sveta klíčiť už za jeho života a mohlo ovplyvniť Jeremiášovo rozhodnutie zotrvať v rímskokatolíckej viere.

Žil v dobe, kedy konflikty vybuchovali ako supernovy, a predsa z nich dokázal vyťažiť tú jednotu, o ktorej referuje Lewisov a Shortov latinský vokabulár. Jednotu, ktorá sa rodí z ohnivého bozku dvoch kameňov, aby spálila všetko heretické.

Blahoslavený Jeremiáš dostal dar vidieť Pannu Máriu.

Zdroj: e-communio.ro

Mariánsky ctiteľ

Požiare konfliktov hasil mariánskou živou vodou. Bohorodičke hovoril nežne *Măicuța* (mamička po rumunsky) či *Matercula* (latinská zdobnenina od *mater*).

Fra Geremia šíril pobožnosť k úcte deviatich mesiacov prebývania Boha Slova v lone *Theotokos*. Nová modlitebná prax spočívala v trojnásobnom odriekaní *Ave Maria* trikrát počas dňa: ráno za obrátenie hriešnikov, napoludnie na úmysel pokojnej a spasiteľnej smrti všetkých zomierajúcich a večer za duše v Očistci. Človek tak počas dňa prednesie deväť Zdravasov (trikrát po tri).

Táto pobožnosť dostala v Rumunsku ľudový názov Ruženec blahoslaveného Jeremiáša (*Rozariul fericitului Ieremia*), hoci z hľadiska jej štruktúry ťažko hovoriť o ruženci. Nemá ani jeden desiatok. Jej ovocím je podľa názoru brata Jeremiáša duchovná čistota, láska a pokora.

Raz v noci, keď sa katolícky Valach opäť ponáral do mora modlitby, zjavila sa mu Bohorodička s malým Ježišom v náručí. Udivený rehoľník sa jej spýtal, prečo nemá na hlave korunu, veď je *Imperatrix mundi*. „Mojou korunou je môj Syn,“ odpovedala Presvätá Panna.

To je v súlade s pravoslávnu ikonografiou, ktorá – minimálne v ranostredovekom období – nemala tendenciu zobrazovať Božiu Matku s korunou na hlave. Postbyzantské korunované Madony s prvkami západnej výtvarnej mentality sa objavujú predovšetkým na Kréte, ktorá patrila pod správu Benátčanov.

Keď sa princezná z Urbina Isabella della Rovere dozvedela o tomto zjavení, nechala do svojho paláca priviesť maliara, aby na základe výpovede brata Jeremiáša zvečnil na plátno Madonu s Dieťaťom. Princezná Isabella zahŕňala medzi najmä jezuitské kostoly, no ani rumunský kapucín ju nenechal ľahostajnou. Dala tlačiť sväté obrázky (*santini*) s podobizňou Panny Márie podľa Jeremiášovho videnia. Ich šírenie malo za následok miznutie osobných vecí tohto rehoľníka s povestou svätca. Ukradli mu palicu aj ruženec. Situácia zašla až tak ďaleko, že mu ktosi z rehoľného rúcha strhol staré záplaty (vari si nimi zaplátal dieru na duši?).

Kapucín, ktorého Neapolčania prijali za svojho, patrí k najvýznamnejším miestnym svätým rumunských katolíkov.

Zdroj: Kun Kipcsak / commons.wikimedia.org

Čo sa našlo v rímskom antikvariáte?

Dážď zázrakov sa po Jeremiášovej smrti ešte znásobil. Beatrice Gagliardi trpela krvácaním do ľavého oka. Lekári jej doby boli bezradní, rozhodla sa preto poprosiť o pomoc brata Jeremiáša. Po tom, čo sa chorým okom dotkla rakvy kapucínskeho frátra, jej zrakové funkcie sa úplne obnovili.

Cesta k Jeremiášovej kanonizácii sa však neobišla bez zákrut a kognitívnych havárií. Pre rodnú rumunskú zem bol dlho veľkým otáznikom. Aké muselo byť prekvapenie istého moldavského literáta, keď koncom 19. storočia objavil v ktoromsi rímskom antikvariáte zaprášenú knihu s názvom *Vita di Fra Geremia Valacco*!

Básnikovi a prekladateľovi Gheorgheovi Sionovi neuniklo, že táto kniha vyšla v meste pod Vezuvom už v roku 1670 a jej autor, Francesco Severini, patrila ku kapucínskemu rádu.

Veľké pátranie

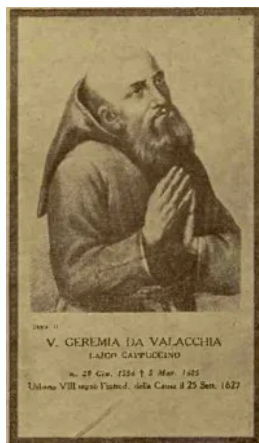
Severini nezostal nič dlžný svojmu priezvisku, ktoré má pôvod v latinskom *severus* (prísny, vážny, nekompromisný). Jeremiášovu vlasť opisuje s vážnosťou jemu vlastnou a prináša niekoľko zaujímavých geografických údajov, ktoré moderná veda podrobila revízii:

„Valašsko vyniká medzi krajinami východnej Európy najmä svojou veľkosťou. Je rozdelené na Veľké a Malé Valašsko – nazývané Moldavsko – a obe zaberajú časť starovekej Dácie. (...) V tejto krajine, v oblasti nazývanej Zaxo, sa na sviatok svätých Petra a Pavla narodil zbožný Jeremiáš, o ktorom možno napísať

presne to, čo sa píše o Jóbovi: jednoduchý a spravodlivý človek, ktorý sa bál Boha a vyhýbal sa hriechu.“

Poloha rehoľníkovho rodiska (Zaxo) je vzhľadom na zvláštnu ortografiu stále nerozlúšteným hlavolamom. V literatúre sa tiež vyskytuje tvar Tzatzo, čo podľa zásad rumunskej fonológie zodpovedá zápisu Țațo (rumunské „ț“ vzniklo z latinskej skupiny „ti“ a vyslovuje sa ako slovenské „c“). Sídlo s týmto názvom na mape súčasného Rumunska síce nenájdeme, zato ho objavíme vo výkladovom slovníku. Eliadeho jazyk zdedil nárečové podstatné meno *țața* z novogréčtiny. K názvu kapucínovho rodiska nás dovedie jeho vokatívna forma *țațo*. Identifikácia slova však geografickú lokalizáciu miesta *in hoc casu* neuľahčuje...

Odborníci dospeli k názoru, že pod skomoleným názvom Țațo, Tzatzo alebo Zaxo sa môže skrývať nevelká obec Sasca Nouă v Cornu Luncii v župe (*județul*) Suceava. Keďže rumunské slovo *sasca* je variantom feminína *săsoiacă*, teda žena saského pôvodu, predpokladá sa, že dedinu kolonizovali Germáni. Transylvánske saské obyvateľstvo sa však hlásilo prevažne k luteránskej konfesii a rodičia budúceho kapucína boli rímski katolíci bez saskej genetickej stopy. Otázka, kde vlastne ležalo Zaxo či Țațo tak ostáva otvorená.

Staršie vyobrazenie blahoslaveného Valacha.

Zdroj: paxvobis.ro

Dozrievanie času

Vita z pera Neapolčana Severiniho nadchla v roku 1914 aj popredného akademika Nicolae Iorgu. Mimo diania nezostali ani rumunskí katolícki preláti, ktorí sa pokúšali dosiahnuť obnovenie beatifikačného procesu zo 17. storočia. *Vox clamantis in deserto* však do Vatikánu nedoletel...

Dôkazy o svätosti Valacha Jeremiáša začali Taliani zhromažďovať už krátko po jeho pohrebe. O dva roky po smrti rehoľníka skončil spis na stole pápeža Urbana VIII. Prečo ho založil *ad acta*, nie je známe. Pápež Inocent XI. síce obnovil Jeremiášovu kauzu *lege artis*, no aj tentoraz zasiahla *vis maior* a k beatifikácii nedošlo.

Pamiatka na strateného syna rumunskej zeme však priťahovala čoraz viac duší. Gréckokatolícky protojerej Ilie Dăianu vydal v roku 1926 biografickú črtu *Svätý rumunský tulák* (*Un sfânt pribeag român*), no rozhodujúcou bola až iniciatíva pravoslávneho (!) publicistu Grigoreho Manolesca. Ten v roku 1944 zaradil životopis tohto rímskokatolíckeho (!) Rumuna do svojho cyklu *Rumuni, ktorých sme darovali iným národom* (*Români dăruiti altor neamuri*). Myšlienkový vlak sa rozbehol a už ho nebolo možné zastaviť.

Manoilescu v roku 1946 objavil ďalší taliansky prameň o živote kapucína z Moldávie so vzletným názvom *Rumunský hrdina v talianskej zemi* (*Un eroe romeno in terra italiana*) – a nenechal si ho pre seba. O frátra Jeremiáša sa zaujímal aj naďalej. Navštevoval talianske archívy, knižnice a kláštory, kráčajúc po stope muža, ktorý si prial zahojiť toľko preceňovanú schizmu z roku 1054.

Objavenie hrobu

Kláštor, v ktorom žil fráter Jeremiáš, to mal v roku 1865 zrútané. Po jeho zrušení sa budova zmenila na väzenie, neskôr slúžila ako hospic. Riaditeľ hospicu Giulio Cremona bol našťastie nadšencom pre archeológiu a Manoilescovi nechal v hľadaní kapucínovho hrobu voľnú ruku.

„Deň D“ nastal 16. júna 1947, kedy bola v prítomnosti kapucínskeho provinciála otvorená Jeremiášova hrobka. Predchádzal tomu celý rad náročných administratívnych úkonov, Manoilescu však nestrácal nádej a veril, že autority presvedčí o správnosti svojich hypotéz.

Pod podlahou sa skutočne našiel mramorový sarkofág s porušeným latinským nápisom *Hic iacet Fr(ater) Ieremia(s) a Valacchia q(ue) obi(i)t die V Mart(ii) (anno) MDCXXV* („Tu leží brat Jeremiáš z Valašska, ktorý zomrel dňa 5. marca 1625“). Latinská predložka „a“ sa v tomto prípade viaže s ablatívom pôvodu (*ablativus originis*), ktorý vedcom pomohol identifikovať, že tu pochovaný Jeremiáš mal skutočne valašskú krv.

V neposlednom rade je potrebné zdôrazniť, že o objavenie hrobu prvého rumunského kapucínskeho rehoľníka s titulom *beatus* sa zaslúžil pravoslávny bádateľ. *Diversae sunt viae Dei!*

Beatifikácia moldavského rodáka bola sviatkom pre všetkých Rumunov.

Zdroj: Dumitru Mărtinaș / commons.wikimedia.org

Návrat do vlasti

Po identifikácii Jeremiášových telesných pozostatkov nadobudol jeho beatifikačný proces reálne kontúry. V marci 1948 boli prenesené do Ríma. Veriaci sa im mohli pokloniť v kapucínskom kostole San Lorenzo da Brindisi. V šesťdesiatych rokoch sa ostatky budúceho blahoslaveného vrátili do Neapola, keďže rímsky kapucínsky konvent skončil po odchode rehoľníkov v ponuke realitnej kancelárie.

V decembri 1949 pápež Ján XXIII. uznal hrdinský stupeň cností brata Jeremiáša. Finálny akord v beethovenovsky klukatej symfónii Jeremiášovej beatifikácie však patrila až Svätému Otcovi Jánovi Pavlovi II., ktorý ho v roku 1983 povýšil na oltár.

Duchovný návrat rumunského svätca do vlasti sa konal 31. mája 2008, kedy boli jeho telesné ostatky privezené do rímskokatolíckeho sanktuária v Onești.

Duchovný prínos tohto nasledovníka františkánskeho ideálu dokážeme doceniť až po stáročiach. Bol tým, čo stredoveká hymnografia označuje eufonickými veršami „*regula morum et lima malorum*“ („pravidlo mravov a pilník na diablov a zlo“).

Lima, po latinsky pilník, v prenesenom význame označuje čosi vycibrené, „vypilované“ (*verba limata* – dokonale vybrúsené slová). Duch Svätý piloval Jeremiášovu dušu pilníkom pokánia, ktoré prinášal ako obeť aj za tvrdé srdcia svojich katolíckych i pravoslávnych predchodcov.

Titulný obrázok: Freska nad portálom chrámu v meste Bacău. Oblak s ikonou Panny Márie má tvar mapy Rumunska. Zdroj: photos.wikimapia.org

Nižšie uvádzame pracovný preklad modlitieb k svätému Jeremiášovi. Obe modlitby sú prevzaté zo stránok rímskokatolíckej farnosti v Bacău zasvätenej svätému Jeremiášovi Valachovi: <<https://pfib.ro/fer-ieremia-rugaciuni/#r2>> (v rumunskom jazyku)

Modlitba za rodiny

Bože, svätý Otče, otvor srdcia všetkých rodín, aby našli vieru a prijali Tvoje slovo.

Daj, aby vydávali kresťanské svedectvo. Nech sa stanú zdrojom nových a svätých povolaní podľa vzoru rodiny blahoslaveného Jeremiáša.

Veď mysle rodičov, aby s pomocou lásky, múdrej starostlivosti a zbožnosti pevne viedli svoje deti k duchovným a večným dobrám.

Na príhovor blahoslaveného Jeremiáša prebud'v srdciach mladých ľudí správne svedomie, aby rástli v múdrosti, zrelosti a milosti a aby obetavo prijali dar Božieho povolania.

Daj nám plnosť milosti, aby sme mohli plniť Tvoju vôľu s vytrvalou modlitbou, šlachetnou poslušnosťou, dôstojnou chudobou a čistotou.

Modlitba pútnika

Blahoslavený Jeremiáš, tvoj život bol nepretržitou púťou k Bohu.

Pomôž mi, aby som sa v tomto pozemskom živote považoval iba za pútnika a priblížil sa k večnosti.

Daj, aby som konal dobro všade, kam prídem. Amen. (Trikrát Sláva Otcu...)

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/valach-jeremias-rumunsky-kapucin-ktoreho-taliani-milovali-druha-cast/>